

Column

Insectenmuziek

Peter Koomen

koome266@planet.nl

Er zijn entomologen die databases aanleggen van insecten in de schilderkunst of van insecten die geconsumeerd worden. Dat hoefde ik dus niet meer te doen. Ik had gedacht mijn steentje bij te kunnen dragen door insecten in de muziek te verzamelen. Dan doel ik niet op liedjes over verdronken vlinders of marihuana gebruikende cucarachas, maar op wat degelijker, meer klassiek gerichte werken. Jarenlang hield ik ogen en vooral oren open, maar het leverde niet veel op. Omdat dit mijn laatste column is, wil ik toch nog iets met de schrale oogst doen. Voor een uitgebreid artikel is het te weinig.

Iedereen kent natuurlijk de vlooiënmars, toegeschreven aan de Duitse componist Ferdinand Loh, maar dat zal wel een grapje zijn. Er zijn tenminste geen andere werken van hem bekend. Als hij wel bestaat (c.q. bestaat heeft), heeft hij goede redenen (gehad) zich verborgen te houden. Hij heeft de insecten en de piano geen goede dienst bewezen. Als er ergens een klavier ontbloot wordt, is er altijd wel iemand die de gelegenheid te baat neemt om de aanvankelijk nog aanwezige omstanders snoei-hard en tot in den treure te laten merken dat hij/zij de vlooiën-mars wel degelijk meester is. Als dat eindelijk ophoudt, komt meestal de eerste bladzijde van 'Für Elise'. Hoewel niet met zekerheid bekend is wie de desbetreffende Elise was, heeft niemand ooit de mogelijkheid geopperd dat het een insect betrof. Daar kan nog wat aan gedaan worden. Voor zover ik heb kunnen nagaan is Elise als genusnaam nog volledig beschikbaar. Er hoeft alleen nog maar een onbeschreven insect bij gevonden te worden.

Dan is er natuurlijk ook nog de vaak verkrachte 'Vlucht van de hommelm' van Nikolaj Andrejevitsj Rimski-Korsakov. In 1900 maakte dit muziekstuk deel uit van een opera, thans wordt het misbruikt door een ieder die wil demonstreren snelle chromatische loopjes te kunnen spelen op welk instrument dan ook. De muzikale waarde gaat daarbij hard achteruit, maar het is wél een populair stuk ondanks dat het over een insect gaat. Hoewel, de hommelm in de opera is eigenlijk een betoverde prins.

Daarbuiten heb ik niet zoveel entomo-audio kunnen vinden. Van een Bach, een Beethoven en een Mozart kan ik me dat wel voorstellen. Die zaten waarschijnlijk zelf nog onder de insecten en hadden daardoor niet zo'n behoefte er composities aan te wijden. Maar latere componisten hadden toch wel iets toeschietelijker kunnen zijn. Iemand als Camille Saint-Saëns heeft toch hele dieren-carnavals bij elkaar geschreven, maar er zit geen enkel insect bij. Ik heb het complete oeuvre van Erik Satie in de kast staan dat de meest idiote onderwerpen verklankt, maar niet één insect.

Gelukkig heeft Modest Petrovitsj Moessorgski, die van de nacht op de kale berg en de schilderijtentoonstelling (door oudere jongeren vaak foutief toegeschreven aan Emerson, Lake en Palmer), tenminste nog één lied geschreven over een kever die een door een kind gebouwd huisje vernielt en vervolgens lijkt te sterven. De tekst is nogal raadselachtig. Ik vermoed dat het lied helemaal niet over een insect gaat maar over een persoon, vooral omdat de kever een baard heeft en zijn beide poten samenvouwt.

Zelfs mijn favoriete componist Heitor Villa-Lobos, die toch heel wat dieren in zijn uitgebreide oeuvre heeft verwerkt (ratelslang, specht, havik, duif, haan, schaap, os, kanarie, kat, muis, zwarte zwaan, draak uit de hel, krab), heeft weinig met insecten gedaan. Zijn magnum entomo-opus is 'Dança dos mosquitos'

(1922), een orkeststuk van maar liefst acht minuten en 51 seconden waarin het treiterige gezoem van muggen letterlijk de boventoon voert. Verder heeft hij in een serie pianostukken over speelgoedieren een papieren kakkerlak verwerkt, en in een strijkkwartet een deel over springbonen. Hierin bevindt zich, zoals wij weten, een onrustige rups van de tortricide *Cydia deshaisiana*, maar wist Villa-Lobos dat?

Toevallige stuitte ik ook nog op twee 'vocale werken' van de Hongaarse componist Péter Eötvös. Het ene heet 'Insetti Galanti' (1970-90), een 'madrigale comédie'. Het dient vertolkt te worden door een twaalfstemmig spreekkoor, dat zich wel aan het ritme maar niet aan enige melodie hoeft te houden. De tekst gaat (opnieuw) over muggen, maar meer nog over de schoonheid van de dame die aangevallen wordt. Het andere stuk heet 'Tücsökzene' oftewel krekelmuziek (1970) en is geschreven voor vijf bandrecorders (onhandig grote voorlopers van de mp3-spelers) die elektronisch bewerkte geluiden van Japanse krekels laten horen. Best grappig, temeer daar muziek van de insecten zelf er aan ten grondslag ligt. De componist was op de goede weg, maar heeft geen andere insectenmuziek geschreven. Maar hij leeft nog, dus wie weet

Het is dus vrij povertjes gesteld met de insectenmuziek. Wie goed zoekt, zal vast nog wel iets meer vinden, maar de spoeling is dun. Te dun om er nog een groots, meeslepend levenswerk van te maken. Misschien dat ik dan toch maar gewoon redactielid moet worden.

